

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄԱՆԵԱՅ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 2

1 Մայիս 1896

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԼԷԼԵԿԵԱՆ

Պատշաճ Այլ ճատաւսի թիւ 20

1896

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- 1 Սիպերիացի մանկամարդ Օրիորդը — Յ. Վ. Մխիթարյան.
- 2 Ակնարկ մը Ս. Իգնատիոսի քղքոց վրայ.
- 3 Այլ եւ այլք.
- 4 Վարդապետութիւնն ԺԲ. Առաքելոց — Ս. Վ. Ն.
- 5 ՎԱՐԲ Ս. ՄՈՆԻԲԱՅԻ — ՅՈՎՀ. Վ. Աբիլեան.

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Եօթներորդ Տարի

Թիւ 2

1

Մայիս 1896

ՔՍԱՎԻԷ ՏԸ ՄԷՍԹՐԸ ԿՈՄՍԻ

ՍԻՊԵՐԻԱՑԻ

Մանկաւարդ Օրիորդը

ԿԱՄ

ԾՆՈՂԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿ

(Շարունակութիւն տես անցեալ քիւն)

Բրաւքովի շարունակ տասնհինգ օրէ աւելի ծերակուտին խորհրդարանը գնաց՝ առանց կարենալու բնաւ յաջողութիւն մը ձեռք բերելու: Յաճախ յոգնած ոտքի վրայ կենալէն այն ցուրտ ու խոնավ սանդուղներուն վրայ, աստիճաններէն միոյն վրայ կծկած կը նստէր իւր սառած ոտուէրները տաքցընելու համար՝ ի զուր խնդրելով անցորդաց ու պաշտօնատարներուն կերպարանքին վրայ կարեկցութեան եւ բարեսիրութեան նշաններ մը՝ զորոնք անշուշտ պիտի ցուցնէին անոնք եթէ իւր խեղճ ողորմելի վիճակը գիտցած ըլլային:

Այսպիսի է ստուգիւ մեծ քաղաքներուն ընկերութեան կազմակերպութիւնը. թշուառութիւնն քեզ հարստութիւնը, երջանկութիւնն ու դժբախտութիւնը անդադար դէմ յանդիման կ'ելնեն:

ու կը հանդիպին իրարու՝ առանց մէկզմէկ տեսնելու. երկու զատ ու բնաւ չնմանող աշխարհքներ են ասոնք, որոնց մէջ սակայն նախախնամութեան նշանովը կնքուած բարեկիր կարեկից հողիներն հաղորդակցութեան դժուարադիւտ կէտեր կը հաս- տատեն:

Այսու ամենայնիւ օրուան մէկը պաշտօնաստարներէն մին, որ զինքն անշուշտ նշմարած էր հոն ուրիշ անգամներ, եկաւ մօտեցաւ իրեն՝ աղերսագիրը ձեռքն առաւ ու իր գրապահակին մէջէն թուղթերու ծրար մը դուրս հանեց. բայց այն ծրարը լո՛կ թղթադրամներու դումար մ'էր, որոնց մէջէն հինգ րուբլիոց մը զատեց՝ աղերսագրին մէջ գրաւ դայն եւ ամբողջն աղաչաւորին յանձնելով՝ նորէն իւր սենեակը դնաց աներեւու- թացաւ: Բրասքովի՝ բոլորովին յուզեալ՝ իւր զգեստին մէջ սեղմեց թղթադրամն ու տուն վերադարձաւ. «ապահով եմ, կ'ըսէր յետոյ « զինքն հիւրընկալող կնոջ, որ եթէ Տիկին Միլէնի եղբայրներէն « մին ծերակուտներուն մէջ գտնուէր՝ անտարակոյս իմ աղեր- « սագիրս առած պիտի ըլլար առանց զիս ճանչնալու»:

19. Իւր գործոյն անակնկալ յաջողութիւնը

Ձատկի տօներն, որ միջոցին խորհրդարանն իւր գումա- րումները կ'ընդհատէ, քիչ մը հանգիստ տուին իրեն. ինքն ասկէ օգուտ քաղեց իւր ջերմեռանդական պարտքերը կատարելու համար: Սոյն բարեպաշտիկ կրթութեանց զբաղելով՝ Բրասքովի կրկնեց իւր աղօթքներն առ Աստուած վասն յաջողութեան ձեռ- նարկած գործոյն. եւ անյայտի անկեղծ հաւատք մ'ունէր, որ տուրք Հաղորդութեան մերձենալէն ետքն երբ տուն վերադար- ձաւ՝ լիուլի համոզմամբ տոգորուած էր որ ծերակուտի խորհր- դարանն իւր աղերսագիրը պիտի ընդունէր առաջին անգամուն որ ինքն հոն ներկայանար. ուստի չվարանեցաւ ծանուցանելու զայս վաճառականին կնոջ՝ իբր ստոյգ բան մը: Այս վերջինը շատ հեռու ըլլաով իւր յուսալից ակնկալութիւնն ունենալէն՝ խորհուրդ տուաւ իրեն մէկդի թողլու այս բռնած ճամբան: Բայց որովհետեւ խորհրդարանին բացման օրն ինքն այլեւալ գործեր ունէր կարգադրելու Անգլիական կոչուած գետեզերքը՝ տեսնելով զԲրասքովի որ հետիոտս քալելով պիտի երթար, առաջարկեց զինքը մինչեւ հոն տանելու իւր չորեքանիւ փոքրիկ կառքովը:

ճամբան երթալու ատեն, « չեմ հասկընար չիտալը՝ կ'ըսէր՝ թէ
« ինչպէս դուն վնատած չես այնքան ըրած անօգուտ զիմուս-
« ներուդ համար, ես քու տեղդ՝ մէկ կողմը թողուցած պիտի
« ըլլայի ծերակուտի խորհրդարանն ու ծերակուտներն, որոնք
« տմենեկին բան մը չպիտի ընեն քեզի համար. սեպէ՛ թէ, ա-
« լելցուց ցուցնելով անոր հոն մօտը կանգնեալ Մեծին Պետ-
« րօսի արձանը, սեպէ՛ թէ դուն քու աղերսաղիրդ սա՛ զէմդ
« կեցած արձանին տայիր. մի եւ նոյն բանն է. դուն անոնցմէ
« անտարակոյս աւելի բան մը չպիտի կարենաս ձեռք բերել »

— « Կը յուսամ, պատասխանեց Բրասքովի, թէ հաւատքս
« զիս պիտի փրկէ : Այսօր իսկ վերջին զիմուսն պիտի ընեմ
« խորհրդարանին, ու ապահով եմ որ պիտի ընդունին իմ աղեր-
« սաղիրս. Աստուած ամենակարող է՝ աւելցուց կառքէն վար
« իջնելով՝ այո՛, ամենակարող է Աստուած, եւ կրնայ՝ եթէ այն
« է իւր կամքը՝ բռնադատել այս երկաթեղէն մարդ խոնարհելու
« առնչու իմ աղերսաղիրս » Վաճառականին կրնն այս խօսքերուս
վրայ բարձրաձայն ծիծաղելու սկսաւ, եւ Բրասքովի հասկընալով
իւր ցուցըցած չափազանց խանգո՛ ինքն ալ խնդաց, սակայն
ըսածն ուրիշ բան չէր՝ եթէ ոչ իւր մտքին արտայայտութիւնը :

Մինչ մանկամարդ օրիորդը կեցած՝ յիշեալ արձանը կը դի-
տէր, ընկերակիցն իրեն զիտել տուաւ թէ Նեվայի կամուրջն որ
հոն մօտն էր վերահաստատուած էր. անթիւ անհամար կառ-
քեր կ'երթեւեկէին զէպ 'ի Վասիլի-Ոսթրով. « քովդ է
« հարցուց անոր՝ յանձնարարական թուղթդ առ Տիկին աը Լ...
« ես աճապարելու գործ չունիմ ու կրնամ ղքեզ մինչեւ իւր
« տան դուռը 'տանիլ թողուլ » : Դեռ առտուն կանուխ ըլլալով՝
Բարասքովի հաւանեցաւ այս բանիս : Կամուրջն 'ի միասին ան-
ցան կառքով. գետն՝ որ տասնըհինգ օր յառաջ չարժուն սա-
ռոյցներու դաշտաւայր մ'էր՝ հիմակ բոլորովին զերծ իւր ձիւ-
նապատ պատանքէն ծածկուած էր նաւերով ու ամէն տեսակ
մակոյկներով. այս տեսարանն շատ մեծ հաճոյք պատճառեց
մանկահասակ աղջկան : Իւր չուրջն ամեն ինչ չարժման մէջ էր.
օդն սքանչելի. իսկ իւր քաջասրտութիւնը կարծես թէ կը կըրկ-
նապատկէր՝ բարեգուշակ նշան համարելով ընելիք այցելութիւնը.
« ինծի այնպէս կու գայ, ըսաւ գրկելով իրեն առաջնորդող կինն,
« որ Աստուած ինծի հետ է ու զիս բարձի թողի չպիտի ընէ » :

Տիկին աը Լ... ի բնակարանն հասնելով՝ իմացաւ իրմէն որ
արդէն իսկ նախազեկայց եղած էր իւր հասնելուն, Եղաթերին-

պուրկէն ընդունած նամակէ մը. ու ազնուակերպ մեղադրանքներ լսեց՝ երբոր իմացուեցաւ իւր այնքան ժամանակէ 'ի վեր Բեթերսպուրկ գտնուիլն: Իրեն եղած սիրալիր ու սրտազին ընդունելութիւնը զգալապէս իր միտքը բերաւ Տիկին Միլէնի գերդաստանն ու ընկերութիւնը: Երբոր զիրար լաւ մը ճանչցան ու ընտանութիւնն հաստատուեցաւ, Բրասքովի բացատրեց իւր ունեցած զիտաւորութիւնն հօրն ազատութիւնը ձեռք բերելու համար, եւ մանրապատում կերպով պատմեց իւր բրած անօգուտ զիմումներն 'ի խորհրդարանն ձերակուտի Պարոն տը Լ... Եւս աչքէ անցուց իւր գրել տուած աղերսագիրն ու տեսաւ թէ պարտուպատշաճ կերպաձեւութիւններով յորինեալ չէր այն:

« Ոչ ոք ինծմէ աւելի լաւագոյն կերպով՝ ըսաւ Պարոնը՝ « չէր կրնար քեզի օգնել այս գործոյդ մէջ. իմ ազգակիցներէս « մին բաւական բարձր ու կարեւոր պաշտօն մ'ունի խորհրդարանին մէջ. բայց իրաւն ըսելու համար քեզի՝ ինչպէս որ « նոյնը պիտի ընէի հին ճանչուորի մը եւ բարեկամուհի « ւոյ մը՝ ժամանակէ մը 'ի վեր մէջներս տոռտած ենք: « Այսու հանգերձ՝ բարեպատեհ եւ յոյժ գեղեցիկ առիթ է « այս ու գծտութիւննիս ալ շատ նուազ կարեւորութիւն ունե- « ցող բան մ'է, որ ես այլ եւս չվարանիմ առաջին քայլափոխներն « անձամբ առնլու. բաց ասկից՝ հիմակ Զատկական տօնախմբու- « թեանց օրերուն մէջ կը գտնուինք, եւ շատ ուրախ պիտի « ըլլամ որ դուն մեր վերահաշտութեան պատճառ եղած ըլլաս:»

Կէսօրուան ճաշին վար զրին մանկամարդ օրիորդը. շատ մը հրաւիրեալք հետզհետէ եկան հասան, ու եռանդնալից յօժարասիրութիւն ցուցըցին իրեն: Երբոր մօտեցաւ կերակուրի նստելու ատենը՝ վերն յիշած Պարոնին ազգականն յանկարծ սեղանատունը ներկայանալով ըսաւ, « Բրիստոս Վոսքրես » ըստ սովորութեան Զատկի յարութեան տօներու ողջունատրութեան (1). բազմա-

(1) Մովոր են Ռուսք պագտուելոյ իրենց բարեկամաց ու ծանօթից հետ՝ առաջին անգամն որ անոնց հանդիպին Զատկի շաբթուն մեջ. անկիայ որ գառաջինն կը գրկախառնի՝ կ'ըսէ « Բրիստոս Վոսքրես » (որ է՝ Բրիստոս յարեաւ), իսկ միւսը կը պատասխանէ՝ « Վոյեպրէն, Վոսքրես » (այսինքն՝ արդարեւ յարեաւ)։ Առ մեզ՝ ըստ վաղեմի հայրենաւանդ սովորութեան Եկեղեցւոյս մերոյ՝ առհասարակ կ'ըսենք, « Բրիստոս յարեաւ » 'ի Բրիստոսի օրհնեալ է յարեաւիս Բրիստոսի »:

կանայ զիրար բարեւելու ձեւն ու եղանակն էին բուն իսկ այս անկեղծիկ գրկախառնութիւնք։ Պարոն տը Լ... իւր աղգակցին բարի տրամադրութիւնէն օգտուելով՝ անոր ներկայացուց Սիպե-րիացի մանկահասակ աղջիկը, ճաշի ժամանակ շարունակ անոր դոժոյն վրայ խօսք կողաւ, ու ամէնքն ալ համամիտ գտնուեցան՝ թէ սխալ ճամբայ մը մասնացոյց ըրեր էին իրեն, իւրատ տալով ծերակուտին դիմելու։ Իւր հօրը դատին վերաքննութիւնն՝ ըստ դատաստանական ատեանին բոլոր ձեւակերպութեանց՝ չատ երկար ժամանակ կրնար տեւել, ուստի կը խորհէին՝ թէ կարի յոյժ օգտակար պիտի ըլլար իրեն ուղղակի Խնքնակալին բարեգթու-թեանը զիմեւն, եւ խոստացան նաեւ այս բանիս միջոցները վնասուելու յարմար ատենին։ Հուսկ յետոյ բոլոր կոչնականք միաբան աղգարարեցին իրեն՝ ալ այնուհետեւ ինքզինքը չեն-թարկելու խորհրդարանին վտանգներուն, որոնց պատմութիւնը չատ զուարճացուցած էր ընկերութիւնը։ Իրիկուան դէմ՝ բա-րիազդի Տիկինն տը Լ... իւր սպասաւորին ձեռօք զիրաւորովի նորէն տանել տուաւ վաճառականին տունը։

Բրասքովի զինքն հիւրընկալող անձին բնակարանը վերա-դառնալու ժամանակ՝ կը զարմանար թէ ինչպէս նախախնա-մութիւնն իրեն առաջնորդած էր Պարոն տը Լ... ի տունն, 'ի պատեհ ժամու վերահաշտութեան երկու աղգականներուն՝ իբր թէ զանոնք իրեն ձեռնարկին նպաստաւոր ընելու համար, եւ երբոր խորհրդարանին առջեւէն կ'անցնէր՝ յիշեց առ Աստուած ըրած աղօթքն, որ էր վերջին անգամ մը միայն հոն զիմելու։ « Նստուածային բարեսիրութիւնն ինքնիրեն կը մտածէր՝ իմ « խնդրածէս աւելին չնորհեց ինձի, որովհետեւ ալ չպիտի ըս-« տիպուիմ հոն վերադառնալու, իսկ այս երկաթէ մարդն ալ՝ « Աստուծոյ շնորհիւն՝ ինձի կարեւոր ծառայութիւն մ'ըրաւ, « աւելցուց Մեծին Պետրոսի արձանին նայելով, առանց անոր « գուցէ ես չպիտի տեսնէի Նեվայի կամուրջին վերահաստատուած « ըլլալը, չպիտի ծանօթանայի այն բարեկիր բարեկամաց՝ որոնք « իրենց օգնութիւնն ինձի խոստացան, եւ որոնց հովանաւորու-« թեամբը կը յուսամ ձեռք բերել հօրս աղատութիւնն»։

Ասոնք էին Բրասքովեայ խորհրդածութիւնքն, որուն բուն իսկ կենդանի հաւատքը կ'ուղղէր ու կը զօրացընէր ըրած ամէն դիմումներն։ Այսու հանդերձ՝ հակառակ բոլոր սրտազին յօժա-րասիրութեան զոր ցոյց կու տային անոր Վասիլի-Ոսթրովի

բարեկամքն՝ իւր երջանկութեան աղբիւրն ուրիշ տեղէ մը պիտի բխէր՝

Ձինքն հիւրընկալող վաճառականը քանի մը օրէ 'ի վեր Ռիկայէն դարձած ըլլալով՝ զարմացած էր տեսնելով տակաւին զանիկայ իւր տունն, ու տողին անդին խուզարկութիւններ ընելու սկսած էր ար Դ... իշխանուհւոյն բնակարանը գտնելու համար, որուն յանձնարարական նամակ մ'ունէր մանկամարդ աղջիկն։ Այս Տիկինը նաեւ յառաջուց իմացած ըլլալով երիտա-սարդ ուղեւոր օրիորդին մերձակայ դաշուստն՝ անոր կը սպասէր իւր տունը։ Վաճառականը դնաց իրեն հետ տեսնուեցաւ ու հրաման ընդունեցաւ 'ի միտքին բերելու զԲրատքովի. ափիկայ չատ տհաճութեամբ թողուց մեկնեցաւ այն տունէն ուր երկու ամիս շարունակ բնակած էր, եւ մանաւանդ մեծ վիշտ զգաց այն բարեսիրտ հիւրընկալ տանտիկինէն բաժնուելուն համար. բայց մեծազարմ Տիկնոջ մը պաշտպանութիւնը վայելելն այնպէս կը նպաստաւորէր իւր ակնկալութիւններն, որ այս զօրաւոր անձնական շահն իսկոյն փարատեց իւր սրտէն տրամութիւնը։

Նրբ իշխանուհւոյն տունն հասաւ, իւր առաջնորդին հետ մէկտեղ, զոնապանն եկաւ դուռը բացաւ իրենց. Բրատքովի տեսնելով իր զիմացը ժապաւինեալ զանաւուրիտ հագած մարդ մը՝ կարծեց նորէն թէ ծերակոյտ մ'էր այն որ տնէն դուրս կ'ելնէր, ու խոնարհելով յարգութիւն ըրաւ անոր. « Իշխանուհւոյն բա-րապանն է », ըսաւ իրեն ցած ձայնով վաճառականը։ Մեծ տան-դուղին վերն հասած աստիճանն՝ յիշեալ զոնապանն երկու տնդամ զանգակիկն հնչեցուց, որուն նշանակութիւնը չկրցաւ խմաւալ մանկամարդ օրիորդը. բայց որովհետեւ երբեմն տեսած էր խա-նութներուն զրանց վրայ սոյնպիսի հնչական զանգակներ, կար-ծեց թէ այս ալ գողերուն գէմ նախազգուշութիւն մ'էր։ Դահ-լիճը մտնելով՝ վախ եկաւ վրան հոն տիրող արարողական սարաս տարազէն ու խորին լուրթենէն. բնու տմենեկին կենացը մէջ այնքան պաճուճազարդ ու մանաւանդ այնչափ քանջելի կերպով լուսաւորեալ սենեակ մը տեսած չէր։ Բազմաթիւ ընկերութիւն մը խումբ խումբ ժողվուած էր հոս հոն. երիտասարդ պատա-նիք ընդարձակ սենեակին մէկ անկիւնը սեղանի մը շուրջը բո-լորած՝ խաղ խաղալու զբաղած էին, եւ ամէնուն նայուածքն իւր վրայ յառած էր։ Ծերաւուրց իշխանուհին « Պոստոն » կոչուած քարտախաղի սակ մը դարձնելու գեղերած էր ուրիշ երեք անձանց հետ. հաղիւ թէ նշմարեց մանկահասակ օրիորդն՝ հը-

րամայեց որ մօտենար. « Բարի եկար՝ աղջիկս, ըսաւ անոր. նա մակ մը ունիս ինծի համար » : — Բրասքովի զօրախտաբար մօռցած ըլլալով յառաջուց գրպանակին մէջ պատրաստ բռնելու պայն, ստիպուեցաւ ծոցէն դուրս քաշելու փոքրիկ քսակն ու նոյնին մէջէն ճորով հանելու թուղթը : Ներկայ երիտասարդը իրարու մէջ կը փախային ու անձայն կը ծիծաղէին : Իշխանուհին նամակն առաւ ու մտադրութեամբ կարդաց զայն : Սոյն միջոցին՝ խաղակիցներէն մին որ իւր թղթախաղը լաւ կարգաւորած էր ու այս այցելութենէն շատ կը ձանձրանար, մատուցնելովը սեղանին վրայ անհամբերաբար կը խաղար՝ նորահաս օրիորդին նայելով, որ իւր զբօսանքն ու զուարճութիւնը խանդարելու կու գար. միւս կողմանէ՝ մանկամարդ աղջիկը կարծես թէ ճանչցաւ իւր կերպարանքին վրայ մեծագլխի Պարոն մը որ իւր աղերսագիրն առ խորհրդարանն ընդունելու մերժած էր : Արդ երբ յիշեալ խաղակիցը տեսաւ որ իշխանուհին նամակը կը ծալէր, ոտսափելի ձայնով մը « Պոստոն » գոչեց. Բրասքովի արդէն իսկ յուզեալ վրդովեալ՝ տեսնելով թէ անիկայ աչքը տնկած իրեն կը նայէր, կարծեց թէ այն խօսքն իրեն կ'ուղղէր ու պատասխանեց, « Ի՞նչ հրամայեցիք՝ Պարոն » : այս բանս զամէնքն ալ բարձրաձայն խնդացուց : Իշխանուհին դարձաւ ըսաւ իրեն՝ թէ չառ գոհ եւ ուրախ էր իւր բարեբար բարքին. ու վարքին համար, ինչպէս նաեւ իւր ծնողասիրութեան համար՝ միանգամայն խոտացաւ օգտակար ըլլալու իրեն. ու իրեն պերզատանիկ տիկնանց միոյն գաղիերէն լեզուաւ քանի մը խօսք գրուցելէն ետքը՝ զլիսու նշանով մը արձակեց զանիկայ իւր քովէն :

(Շարայարեյի)

Յ. Վ. Միստիսկին

Ակնարկ մը

Ս. ԻԳՆԱՏԻՈՍԻ ԹՂԹՈՑ ՎՐԱՅ

(Շարայարութիւն)

«Որ յամենայն թղթի իւրում յիշէ զձեզ ի Քրիստոս Յիսուս»։
Ի՞նչ կ'ըլլար եթէ զէթ այս տողն ուղիղ կարդային տպագիրք.
«Արդ յամենայն թուղթս իմ, կ'ըսէ, յիշեմ զձեզ ...»։ Կ'երեւի
թէ այս ծուռ ընթերցումն պատճառ տուած է այլ թղթոց (°)
վատահաբար զոլութիւնն քարոզելու։

«Ջանացարուք արդ ստէպ ժողովել ձեզ 'ի Գոհութիւն
Աստուծոյ եւ 'ի փառս. զի յորժամ 'ի նմին իցէք ստէպ՝ եղ-
ծանին զօրութիւնք սատանայի, եւ 'ի ձերում միաբանութենէդ
'ի հաւատոս պակասէ աւերածն. (տպ. յիշատակ նորա)։ Զիք
ինչ լաւ քան զխաղաղութիւն, որով խափանին պատե-
րազմունք երկնաւորաց եւ երկրաւորաց »։

Ինչպէս յիշեցինք ի վերոյ՝ ժողովն Քրիստոնէից նուիրական
պատարագն մատուցանել է. այստեղ եւ Թուղթս ինքնին կը
վկայէ՝ անմիջապէս յաջորդող Գոհութիւն բառին, որ Աստուծոյ
եւ նորա փառաց սեպհական է. եւ թէ ինչ արդիւնք ունի՝ մի
քանին կը յիշէ՝ Ամբողջ հաստաւածիս մէջ յիշուած ժողով եւ
Սաղաղութիւն բառերն այդ խորհրդական լեզուաւ դործածուած
են։

«Յորոց չիք ինչ մոռացեալ 'ի ձէնջ՝ եթէ ունիցիք կա-
տարեւապէս 'ի ձեզ զՅիսուս Քրիստոս »։ Յոյնն սուելի պայծառ
է. «Յորոց ոչ ինչ թաքի 'ի ձէնջ՝ եթէ կատարեալ 'ի Յիսուս
Քրիստոս ունիցիք զհաւատս եւ զսէր, որ է սկիզբն կենաց եւ
կատարումն »։ Եւ ապա կու գայ. «Հաւատք սկիզբն եւ սէր
կատարումն »։ Տպագիրն աւակնուվրայ է զարձեալ. «Եւ յորժամ
երկոքին սոքա լինին 'ի միասին՝ անդ է եւ Աստուած. (յն.
Աստուծոյ եմ). եւ այլ յամենայն բարի բարի գործք եւ առա-
քինութիւնք. (որ աւելի կը յարմարի նախկին յունականին.)
Աստուծոյ եմ. իսկ աստ յն. կ'ըսէ. Իսկ այլն յամենայն զհետ

երթայ բարութեան: — Վսեմ է այս. « Զիք ոք որ խոստանայ ունել հաւատս եւ մեղանչէ », թէպէտ եւ յն. ունի. Ոչ ոք պանծայ ընդ հաւատս եւ մեղանչէ. « Եւ ոչ որ ստացեալ է սէր եւ ատեալ, վասն զի ծառն 'ի պտղոյ անտի ճանաչի: Այսպէս եւ որք խոստանան (յն. պանծան Քրիստոնեայ լինել) Քրիստոսի լինել 'ի գործոց իւրեանց ճանաչին: Կը չփոթի դարձեալ Տպագիրն. յն. « Զի ոչ է այժմ դարձ խոստովանութեան. այլ 'ի զօրութեան հաւատոց » եթէ զայցի ոք մինչեւ 'ի կատարումն: Այսինքն՝ զի պարզ խոստանալ ունենալ բաւական չէ, այլ եւ գործ կը պահանջի հաւատոց ընկեր. կ'երեւի թէ այս խմատին լաւ հասու թարգմանիչն՝ զեղեցիկ չարած էր իր խօսքն. եւ այլ ոմն ընթերցող նոյնպէս ըստ մտաց հեղինակին մաքուր ըմբռնելով՝ լուսանցքին մէջ ըստ Պաւղոսի եւ Գրիգ փոքրիկ ծանօթութիւններ աւելցուցեր է. գուցէ եւ Թարգմանիչն ինքնին. զոր ապա ժամանակաւ մրդուզ գրիչք՝ շուարած՝ յարեր են տողերուն մէջ, եւ քաջ տպագիրն գուցէ աւելի զարդարելով՝ հաներ է հետեւեալ տձեւն. « Ոչ է բարեոք խոստանալ ունել զործս միայն՝ առանց արդեանց, եւ զօրութեան հաւատոց մինչեւ 'ի կատարումն »:

« Բարեոք է եթէ իցէ ինչ ոք եւ լուիցէ (տպ. լուիցէ), քան եթէ ոչ ինչ իցէ եւ խօսեսցի: Բարեոք է ուսուցանել զայն ինչ՝ զոր եւ զործիցէ նախ ինքն եւ ապա ասիցէ: Մի է ուսուցիչն որ առնէ եւ ասէ (յն. որ ասաց եւ եղեւ), եւ լռութեամբ զործէ զարժանիս Հօր իւրոյ: Ճշմարիտ զօրանոր է որ ստացեալ է զբանն Յիսուսի եւ ունկն դնէ հեգուքեան նորա՝ լինել կատարեալ. զի որով խօսեսցի՝ գործեսցէ, եւ որով լուեսցէ՝ ծանխցէ: Անուրանալի է թէ այս վերջին տողեր քան զյուսանական աւելի զեղեցիկ խմատ ունին. սակայն կը խոստորին 'ի բնէն, եւ այս յայտնի է՝ մանաւանդ վերջին եւ որով լուեսցէ՝ ծանխցէ խօսքով: Այսպէս յոյնն. Որ դրան Յիսուսի ստացեալ է՝ ճշմարիտ զօրանոր է (կամ զօրե, կարող է արդարեւ, ճշմարտապէս) եւ զլուսնիւն նորա իմանալ. (վասն զի քիչ առաջ ինչեց Տեառն լռութիւնն), եւ լինել կատարեալ. զի ըստ որում խօսին՝ զործեսցէ, եւ ըստ որում լուէն՝ ծանխցէ: Այս եւ մերս զեղեցիկն շատ պարզ են. վասն զի Աստուծոյ խօսքն՝ ձայնն՝ 'ի սրտի լսելու համար՝ հարկ է փախչել յաղմկէ. ինչպէս եւ Մարգարէն ցոյց կու տայ: Եւ նոյն իսկ զՓրկիչն՝ ոյր լռութիւնն իչեց Թուղթս՝ կը տեսնեմք, զեղեգն ջախջախ չբեկանել, եւ

զպատրոյն առկայծ չիջուցանել: Տես Սաղմոս ՀԱ, 6. Իջցե որպէս զանձրեա ՚ի վերայ գեղման: Դարձեալ ինչպէս Թղթոյ մէջ կը տեսնեմք յԱռաքելոց անտի, զի խորհուրդն ծածկեալ յազգաց եւ յաւիտեանց, այսինքն յամենայն բանական մտաց՝ կը յայտնուի. Տես եւ Շարականն Աւետեաց. Խորհուրդն անճառ....

« Զիք ինչ մոռացեալ ՚ի Տեառնէ (յն. ծածուկ... Թուի թէ յատուկ զործածութիւնն է այս Թարգմանչի), այլ եւ ծածուկք մեր յայտնի են նմա: Զամենայն ինչ այսպէս (կարծեմ այնպէս) զործեսցուք՝ իրրեւ թէ ՚ի մեզ իցէ բնական նա. (սկիսարկ մէջ Յով: Յայտնութեան թերեւս ըսածին՝ թէ Տապանակն Աստուծոյ է ընդ մարդկան եւ բնականցէ ընդ նոսա). որպէս զի եղիցուք տաճար նորա եւ նա եղիցի մեր Աստուած. եթէ արդարութեամբ սիրիցեմք զնա: » Յոյնն տող մ'աւելի ունի. զի երբ արդարութեամբէն առաջ ունի, եւ որ եմ եւ երեսեղոց է յայտնապէս առաջի մեր, (կամ երեսաց մերոց) երբ արդարութեամբ

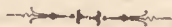
« Մի խաբիք եղբարք, որք սիրեն զինչս. » յն. է, oi oi-kophthoroi որ է տնայեր. Ինչ որ ալ ըմբռնեմք Տուն բառիւ՝ յայտնի է որ աւերելն՝ ապականութիւնն է: Տունն իր բնական առամանն շատ նշանակութիւն ունի. ինչպէս է՝ Նիւթական տունն. Ինչքն, այսինքն է ունեցածն, ստացուածք. Ընտանիքն, եւ տաւել եւս կ'ինն. Զաւակունքն. Մեր մարմինն. զոր հողեղեն յարկ կը կոչեն Դիրք, եւ Պաւղոս Տուն եւ Տաճար երկրաւոր. Ուստի հայերէնն ստուգելի է ՚ի Զեռագրաց, զի Որք սիրեն զինչս՝ Ազահք, Արծաթասէրք, Ընչասէրք կամ Ընչաքաղցք, իրաւ է թէ ըստ Առաքելոյն բանից զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն, սակայն հոս առ այդ չէ խօսքն, այլ՝ Որոց զնետ մարմնոյ պղծալից ցանկութեանց (ըստ Առաքելոյն) երբան, առ այնպիսիս է աստ խօսքն. ուստի կրնամք Ապականիչք բառն առ այժմ փոխանակել հայերէնին, եւ կամ բառական թարգմանութեամբ յունարէնն Տնայեր, մինչեւ Զեռագիրք խօսին: Ուստի. « Մի խաբիք եղբարք, Տնայերք զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն: Իսկ արդ եթէ որք զայստիկ զործեն մեռանին, որչափ եւս առաւել որք ջար ուսմամբ, յն. այս կրկին անգամ է ջար վարդապետութիւն կ'ըսէ.) զհաւատս Աստուծոյ ապականեն վասն որոյ Տերն փառաց (չիք ՚ի յունին) Յիսուս Քրիստոս խաչեցաւ: Եւ որ այդպէս պիղծ՝ (այս

ըստ յունին. իսկ Տպագիրն՝ դուցէ եւ Ձեռագիրն՝ թուի թէ դայթաղներ են այս փոքրիկ վիմին քով, որ չէ ինչ խօչնդոտն կարծեմ, եւ կ'ըսէ. Բայց որ գայտսիկ ուրանայ, դուցէ թէ ստանայ, յայնժամ կ'ուզղի միտքն,) յանչէջ հուրն առաքի, նաեւ լսող նորա» Տպագիրն նա՛ եւ լսող նորա, գերանուն ըրած է. որ վեղեցիկ է:

Նախկին Տնաւեր կամ Ապականիչ բառին նկատմամբ չմոռնանք ըսել թէ մի՛ դուցէ ԺԲ. Առաքելոց Վարդապետութեան՝ որով զբաղեցանք ցարդ՝ ակնարկ ըլլայ. զի կը տեսնեմք անդէն զուրի Բ. 1. Մի՛ սպանանիցես ... մի՛ զմանկունս ապականեսցես, ... մի՛ զողանայցես, ... մի՛ դեղեսցես, մի՛ կորուսանիցես զմանուկն ապականութեամբ եւ մի՛ զծնեայն ըսպանանիցես, մի՛ ցանկանայցես որ ինչ ընկերի բո ... որոնք առհասարակ ասպկանութիւնք են եւ սնաւերք. Դ. զլիտոյն մէջ կը գտնեմք՝ 9. Մի՛ արծաքասեր, մի՛ սնապարծ. որք թարգմանչիս Որք զինչս սիրեն խօսքին հաստատութիւնք են, եթէ Ձեռագրաց վրիպակն չէ. այլ թէ այս թէ այն՝ մեր ըսածն կը հաստատուի. Վարդապետարանն Դ զլիտով հերձուածն կարգելու եւ ՚ի խաղաղութիւն կը հրամայէ զհռուօզս, զպառակտեալս. նոյն պաշտօնն կը վարէ սատէն Ս. Վկայս ինչպէս տեսանք ցարդ եւ սոգա կը յարէ այս Տնաւերներու խօսքն՝ պատուհան յիշատակելով եւ բաղդատելով ուրիշ Տնաւերներու կամ ապականեաց հետ, որք չար ուսմամբ գնաւատս ապականեն. ոչ զիք հայերենին ապականեն բառին. եւ այս երկրորդք եւս Տնաւերք են, վասն զի Աստուծոյ Տունն՝ որ է Հաւատացեալք (եկեղեցի), կ'ապականեն. Այս կարգաւ եւ Վարդապետարանն ե զլ. 4 կ'ըսէ. . Ընդունայնասերք, (դիտէ Որք զինչս սիրեն), վրիժագործք, անողորմք աղքատին, անաղերսք զրկելոյն, անձանօրք արարողին իւրեանց, սպանիչք որդւոց, ԱՊԱԿԱՆԻՉՔՆԵՂԾՈՒԱԾՈՅՆ ԱՍՈՒԾՈՅ ... ամենամեղք. Վերջընթերն Տնաւերն է կատարելապէս եւ ընդարձակ մասօք. ՚ի մի բան՝ ամբողջ Բ, զլ. 2, 3, 4 Առաքելոց Վարդապետութեան՝ պտրղուած կը գտնեմք Ս. Իգնատիոսի սոյն բառին մէջ. եւ այս յայտնապէս ՚ի նոյն գրոց յիշատակութիւն թուի մեզ, եւ այնչափ աւելի՛ որչափ զի ընդունելի է յԱնտիոք քաղաքի Ասորոց գրուած ըլլալն այդ Մատենական. եւ ակն եւս՝ թէ եւ ոչ մեծ յոյժ՝ ոսկայն վաստ կրնամք համարել սոյն երկուքին նման ընթացքն յաջորդաբար, եւ արդարեւ մեծ յոյժ պտուղ կրնամք

Քաղեր, վասն զի Վարդապետարանս այս ամենն ըսելէ վերջ,
(վերայիշեալն), կը պատուիրէ հրաման տալով. Ապրեցարուք,
որդեակք, յամենայն աստի յայսմամէ. Ե. 5. և ապա կը յա-
րէ՝ Զ. 1. Զգոյշ լի մի՛ որ զքեզ խոտորեցուսցէ 'ի ճանապարհն
աստի վարդապետութեան, զի քան զԱստուած արտաքոյ ու-
սուսցէ զքեզ, Այսպէս բռաւ և Ս. Վհայս, ըսելով նախ. Մի՛
խաբիք եղբարք, տնայերք զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժա-
ռանգեն. Իսկ երբ որք զայսոսիկ գործեն մեռանին, (զայսոսիկ
յոգնակի ուշադրութեան արժանի է, և գործեն բայն դոյական
կը պահանջէ, մանաւանդ թէ գոյականներ, զայսոսիկ. ակնարկն
յայտնի է), ո՛րչափ եւս առաւել որք չար ուսմամբ զնաւստս
Աստուծոյ ապականեն. վասն որոյ Տէրն փառաց Յիսուս Քրիս-
տոս խաչեցաւ. Բայց որ զայսոսիկ ստանայ (այսինքն՝ որ
գործէ զայսոսիկ, կամ ըստ յունին՝ որ աւելի կը շեշտէ յիշա-
տակութիւնն, Բայց որ այնպէս պղծութեամբ, պիղծ՝) յանշեջ
հոբն առաքի, նա եւ յօղ նորա. Մինչեւ հոս քայլելէ յետոյ
ինչպէս Վարդապետարանին մէջ Ապրեցարուք որդեակք խօս-
քովն կարծես ոստում մը կ'ընէ յանկարծ եւ մկրտութեան
վրայ կը խօսի, Զայս ամենայն պատուիրեալ, մկրտեցէր ...
ըսելով, նոյն յանկարծական ոստումն կը տեսնեմք և այս
թղթոյս անմիջական շարունակութեանն մէջ. այսպէս.

(Շարայարելի)

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Մթնոլորտաբանական .— Գաղղիոյ ամենէն բարձր մըթ-
նոլորտաբանական դիտարանքն են. Բիւի տը Տոմ 1463 մեղր,
ծովու երեսէն. Բիք արւ Միտի 2877 մ., Մօն Վանդու 1903 մ.,
Էկուալ 1569 մ., Մօն Մոնսիէ 2741 մ., ծովային Ալպեանց մէջ՝
Պ. Վալլոյ 1890 ին Սպիտակ լեւան վրայ քանի մը դիտարաններ
հաստատեց. իսկ 1894 ին Պ. Ժոնսէն՝ կատարին վրայ, 4810
մեղր բարձրութեամբ:

Աւստրիոյ ամենէն բարձր մթնոլորտաքննական դիտարանն
է Սոնպլայնի վրայինն, աւստրիական Ալպեանց կատարն, 3098
մեղր բարձրութեամբ:

Զուիցերիոյ մէջ Բիւադի դիտարանն՝ 2070 մեղր, եւ Սան-
դիսինն 2300 մեղր:

Իտալիոյ մէջ Մոնպէ Զիմոնէինն 2164 մեղր. Ապենինեանց
մէջ:

Մեծին Բրիտանիոյ մէջ Պըն Նիւս, 1341 մեղր:

Միացեալ Նահանգաց մէջ 1881 ին Վիդնէյ լեւան զագաթն
4420 մեղր բարձրութեան վրայ արեգական աղղած ջերմութիւնն
փորձուցաւ. Այսօր ամենէն բարձր մթնոլորտաքննական դի-
տարանն է՝ Հերոտ Գոլէճի Արեքիբայի վրայ հաստատածն. Պ.
Bailey 1893 ին մերձաւոր հրաբխի մը մօտ՝ էլ Միսդի՝ հաս-
տատեց ճշգիւ գործիւներն, 5882 մեղր բարձրութեամբ. Այս դի-
տարաններուն մէջ բնակել անհնարին է. ճշդապի գործեաց
արդիւնքն ամիսը քանի մ'անգամ՝ եթէ օդը ներէ՝ կ'ամփոփուի:

Արեգակն պատճառած շամանդաղն.— Ամեն մարդ գիտէ
գարնան եւ տաք օդերուն արեւմուտքի ժամանակ մարգագե-
տիւններու եւ նեղ հովիտներու երեսն յանկարծ ծածկող թեթեւ
մառախուղն, առանց գեանէն շատ վերանալու. Գեանին երեսն
դտնուող խոնաւութեամբ թանձրացած օդոյն արեւմուտքի ցըր-
տութեան պատճառած խտացման արդիւնքն է:

Ասոր հակառակ նեղ ծործորներու մէջ նոյն այդ թեթեւ
մառախուղն կը տեսնուի առաւօտուն. բայց այս ոչ արեւմուտքի
ցրտացման՝ այլ արեւելքի ջերմութեան արդեամբ:

Սեպտեմբերի վերջերն ձորահովտի մը մէջ առաւօտուն ա-
րեւագալի գեղեցիկ պահուն ժուռ կու դայի, հանդարտիկ վտակ
մը լեռան ոտքին պլլուելով կը սահէր, հովտին կանաչներն
թանձր ցօղով պատած էին: Արեւուն առաջին ճառագայթն
չրջապատող բլրոց դռնակէ մը ներս մտաւ. քանի մը վայրկեան
հազիւ անցած՝ հոծ սպիտակ ծուխ մը կարծես դետնէն բխեցաւ
եւ մինչեւ մուր մը բարձրացաւ, երկայն հիւսկէն մ'էր երե-
ւոյթն, հանդարտ հողմէն մղուելով: Սաացօղ վտակէ մը կարծես
կը վերանար: Արեւն թափանցելով հովտին մէջ՝ առաջին մա-
ռախուղն չցնդած, երկրորդ չամանդաղն կը վերանար, այլ ա-
ւելի ցած, աւելի անօտ, յաջորդաբար:

Ծառերէն եւ թփերէն նոյնպէս ամպիկ կը ծխէր:

Նոյն այս տեսիլն զիտուած է երբեմն՝ նոյն իսկ քաղքի մը
մէջ, տեղատարափէ մը յետոյ իսկոյն արեւն ջնդնով:

Զմռան՝ օր մը մինչ չրջակայք ձեան տակ թաղուած էին,
կը յիշեմ արեւելքի ժամանակ գետնին ծխելն. որով պատեցաւ
մթնոլորտն, երազ երազ սահելով, ցուրտ էր հողմն:

Առաջի բաղնիք. — Զուկերիոյ այս տարուան բժշկական
ժողովին մէջ Տօբդ. Suchard աւագի բաղանիքն եւ օգուտներն
բացատրեց:

Հարեւրաչափ ջերմաչափի 45° է մինչեւ 65° տաքցած ա-
ւաղի մէջ մաստմբ կամ ամբողջովին կլ ծածկին հիւանդն: Ա-
ւաղն օգտուեալ ըլլալով՝ կազմութեան թուլութեամբն, եւ մի-
անգամայն ջերմութեան վատ հաղորդիչ, կամայ կամաց եւ
գրեթէ առանց զգացունելու կը տաքցունէ մարմինն: Մորթային
արտաշնչութիւնն կ'առաւելու եւ մինչեւ երկու լիտր քրտինք
կրնայ հոսել տալ հիւանդին: Այս առատ քրտինքին պատճառաւ
մարմինն 60 աստիճան ջերմութիւն կրնայ կրել, առանց 2° է
աւելի մարմնոյն ջերմութիւնն բարձրանալու: Բնաւ սրտի բա-
բախման ատիթ ըլլալու կրնայ գործածուիլ. բաւական է որ 'ի
սկզբան ոտքին վրայ շատ տաք աւաղ չդրուի:

Թէ որչափ մեծ է այս սամոդականիս օգուտն՝ ինքնին կը
հասկնջուի. պարբերական յօդացաւքն, ջղացաւն, ոտնացաւ,
ծնկառութիւնն, եւայլն, նոյնպէս սրտի եւ մարտոդութեան հիւ-
անդութիւնքն կը դարմանէ, կը բուժէ. եւ մերթ եւս սքանչելի
կերպով:

Տօքօ. Suchard տարեկան հարկը ապաքինման ցուցակ մ'ալ ներկայեց ժողովոյն:

Արծիւ համաստեղութեան Արծուեկութիւն. — Պ. Deslandres 1892 ին Բարիլի դիտարանին մէջ 1 մեղր 20 մեծ հեռադէտով լուսաւորաց ճառագայթման երազութիւնն կ'ուսումնասիրէր, Doppler-Fizeau ի գրութեամբ, Դիտողութեան վրիպումէն երբեմն շատ մեծ տարբերութիւն ցոյց կու տան երազութիւնք. մանաւանդ Արծուի համաստեղութեան Ա. ն, (Արծուէկութիւն կամ Ալթայիր), եւ Փոքր Սայլի Բ ն (Փոքր Արջ), Աստի կը հեռուի որ այս պարզ լուսաւորքն մեծ հեռադէտներով կատարեալ կազմութիւն կը յայտնեն եւ չրջան ունին պարունակաձեւ:

Առ հառարակ ամեն լուսաւորք պարունակաձեւ չրջան պիտին ունենալ. արեգակն բոլորէ մէջ 15 մեղր պարունակաձեւ երազութիւն ունի: Այլ եթէ կրկին եւ բազմապատիկ լուսաւորքն զանց առնունք՝ ցարդ միայն վեց հատին պարունակաձեւ չրջանն կրնանք հաստատել. սասոնցմէ միոյն սոյն ընթացքն պարզ դիտակով կ'որոշուի, իսկ մնացեալ հնդինն՝ հեռադիտիւ:

Պ. Deslandresի վերջին քննութեանց արդիւնքն Արծուէկըրծի վրայ՝ կը յայտնեն որ սա եռապատիկ է եւ մթնոլորտ ունի, այս առաջին պտուղն է լուսադիտին: Անշուշտ առողաբաշխիս զործածածէն աւելի կատարեալ զործիք՝ աւելի ճշդիւ պիտի ծանօթացունեն մեզ Երկինքն:

Փոքոսկրի վաճառականութիւնն Ալիքիկէի մեջ. — Ալիքիկէի արտադրած տարեկան փղոսկրն 800,000 հազարակրամ կը հաշուի. այս բաշխմամբ.

Զանգիպար	200,000	քիւն
Մողամպիք	100,000	»
Կապոն, եւայլն	75,000	»
Նիկեր	75,000	»
Հոանտա, եւայլն	100,000	»
Բար. Գլուխ	50,000	»
Եզիպաոս	150,000	»
Կարմ. ծով. եզր.	50,000	» = Գումար. 800,000.

Ասոր մեծագոյն մասը յԱնգղիա՝ Հնդկաստան եւ Հիւսիսային Ամերիկայ կը զրկուի: Գինն 20 միլիոն փրանկ կը հաշուի: Եթէ

մէն մի ոսկեր կշիռն 10 հազարակրամ թուենք միջին հաշուով՝ այս 800,000 գումարն տարեկան 400,000 փղի կորուստն կը յայտնէ:

Չանգիպարի փղոսկրն ամենէն հոշակեալն է: Չափահաս փղին ժանիքն 1 մեղրէ մինչեւ 1,25 երկայն կ'ըլլայ, իսկ կշիռն՝ 35 է 40 հազարակրամ: Երբեմն՝ այլ հազուագիւտ է՝ մինչեւ 2,50 մեղր երկայն, եւ 80 հազարակրամ կշռողն: Ցաւալի է որ որսորդք շատ անգամ մատղաշ կողոտենքն կը զարնեն, որով ցեղին սպառումն գուցէ փութացունեն:

Մանր գետնախնձոր մը.— Մշակականն ամեն օր ջանադիր յաղթական պտուղներ յառաջ բերել, այլ ցարդ ոչ երբէք յաջողած էր վիթխարի գետնախնձորն ներկայացունել:

Գոլորատոյի Լովլընտի մէջ Պ. Swan ագարակատէրն հետաքրքրական գետնախնձոր մը դրած է 'ի տես. 0, մեղր 70 երկայն, 0, մ 35 լայն. 40 հազարակրամ կշռով, համեղ ճաշակ եւ առատ հունձք ունի: Մէն մի հարիւրակալ 38,000 հազարակրամ պտուղ տուած է:

Տնտեսագիտութիւնն գետնախնձորին մեծն կ'ընտրէ. ահա հասցէն. Չկայ. լրագիրները խտրուած էին. գետնախնձորին անունն է Magie Murphy:

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԺԲ. ԱՌԱՔԵԼՈՑ

Շարունակութիւն անցեալ բուհն.

Նորածին Եկեղեցւոյ Մարգարիթ Էրզբ Էս անոնց
նախնական հնագոյն ձեւն:

Ս. Եկեղեցւոյ մէջ Տեսանողաց պաշտօնին նկատմամբ խօսած ժամանակ՝ հակիրճ բանիւ յիշատակեցինք Երզերն եւ սաղմոսքն. եթէ Վարդապետարանն համառօտ յիշատակութեամբն

բաւականանայր՝ եւ մեք այսչափն շատ կը համարէինք, այլ զի առանձինն կը խօսի անոնց վրայ մի քանի համարաւ, եւ մեք քանի մը խօսք աւելի զնել պատշաճ կը համարէմք: Նախնական եկեղեցւոյ Երզոց եւ Շարականաց մեզ հասած հատուկոտորք՝ ըստ դասական հեղինակաց զրութեան՝ մի քանի տապանազիրք են: Ժամանակին յառաջ խաղալովն՝ քրիստոնէական գրութեանց թիւն կը չատնայ, որք մարդարէականաց նման ըստ երբայականին չեն մնար: Տես երբ. մարդարէականքն Զաքարիայ, Ղուկ. Ա., 68—79. Սիմէոն Մերունոյն, Անդ Բ, 29—32. Աստուածամօրն, Անդ Ա., 46—55: Ղուկաս Գործոց մէջ Դ. 24—31 Քրիստոնէից աղօթքն կը յիշատակէ. սակայն այս տաղաչափական ձեւ չունի. այսուհանդերձ յերբայականին մի քանի Երզնք կան Աղօթք կոչմամբ, բանաստեղծական ձեւի տակ:

Ի՞նչ զլիւսն մէջ յիշուած Պաւղոսի Սաղմոս բառն՝ երգն կը նշանակէ, երաժշտական աղէւոր դործեօք ընկերացեալ. միւսն Օրհնութիւն՝ զովաբանականն է Աստուծոյ: Երբորդն՝ Երգ, բուն իսկ շարականն է. երգելու համար շինուած որ եւ է տաղ: Եթէ ոք համարի՝ թէ Առաքեալն Եփեսացւոց եւ Կողոսացւոց թղթոց այդ յիշատակեալ հատուածներն այլաբանօրէն լսեցունէ, սակայն մեր նպատակին վնասած չըլլար. վասն՝ զի այսպէս թէ՛ այնպէս Հաւատացելոց Երզոց հաստատ ապացոյց մ'է այդ: Դարձեալ Ա. Կորն. ԺԴ, 26 համարն՝ բուն իսկ Սաղմոսաց վրայ կը խօսի. զորս հաւատացեալք՝ լցեալք Հոգւով՝ ի ժողովս կը լսեցունէին, կը շարադրէին: Ի՞նչ զլիւսն մէջ յիշատակեալ հատուածներն լի են Սաղմոսիւ. ուսկից ծնած է Սաղմոսերգութիւն եւ Սաղմոս ասել կամ Սաղմոսել: Եւ եթէ այլ ինչ անուն տարուի՝ ինչպէս կ'ընէ Պաւղոս, չէ պարտ կարծել թէ ձեռն փոխուի, այլ միշտ նոյն երբայական գոգալիչիւ բանաստեղծական ձեռն է, զանազան կերպով դործածուած: Ըստ Երզոց պարունակութեանն՝ Երբայցւոց սրբազան բանաստեղծութեան մի տեսակն Վարդապետական կը կոչուիք. եւ ըստ այսմ՝ վարդապետական երգն կ'ըսուի Առաք. Օրինակ. զի այդ շաւղով վճիռ կամ ճշմարտութիւն մը կը քարոզէ: Մերթ միայն Առաքն կը լսուի, առանց հետեւութեան. մանաւանդ երբ երկար է խօսքն. մերթ Առաքն եւ Օրինակ միասին, կամ անջատ: Տես Մատթ. ԺԴ. 24—30, համ. 36—43: Եւ սակայն Առաք. շատ անգամ վճիռ ըսել է. որ երբայական Զոգալիչութեան զանազան ձեւերովն բաղմաթիւ վճիռներ կրնայ պարունակել. շատ եւս տուն

տուն կը զատուին. անշուշտ ըմբռնումն եւ զործածութիւնն
դիւրացունելու համար: Այս բանաստեղծականին օրինակներ
անպակաս են, մանաւանդ Առականց եւ Ժողովողին մէջ. այս է
Բարոյախօս կոչուած տաղաչափական ձեւն: Իբր օրինակ առ-
նումք Առակ. է, 1—4.

Որդեակ, պանեա զբանս իմ,
էս զպատուիրանս իմ ծածկեալ յանձին քում.
Որդեակ, պանեա զպատուիրանս իմ էս կեցցես,
էս զբանս իմ իբրեւ գբիբ աջաց:
Յեռ, զնոսա ընդ մատունս քո,
էս զբեալ յընդարձակութիւն սրտի քո:
Ասա զիմաստութիւն քոյր քեզ լինել,
էս զհանճար արա քեզ ծանօթ....

Այս բարոյախօս ձեւոյն կը մօտին վարդապետարանին Ա.
— 2 գլուխներն: Զկնի հրամայելոյ՝ Մի՛ ատեսցես գոք, այլ մերք
զայս ոք կշտամբեսցես էս մերք ընդ այն ոք աղօթս արասցես
էս առաւել քան զանձն քո սիրեսցես (Բ, 7) կը յաւելու այլ եւս
հրամաններ.

(Գ. 2) Որդեակ իմ, մի՛ լինիցիս ցասկոտ,
զի ցասումն ածե՛ ի սպանութիւն.
Մի՛ նախանձոտ, մի՛ կագեցող էս մի՛ յախտուց,
զի այս ամենայն մայր է սպանութեանց:
Որդեակ իմ, մի՛ լինիր ցանկացող,
զի ցանկութիւն ածե՛ ի պոռնկութիւն.
Մի՛ խեղկատակ, էս մի՛ բարձրահայեաց,
զի այս ամենայն մայր է շնութեանց:
Որդեակ իմ, մի՛ լինիր հաւաղետ,
զի առաջնորդե՛ ի կռապաշտութիւն.
Մի՛ կախարդ, մի՛ գետ, մի՛ սրբարար, ...
զի այս ամենայն կռապաշտութիւնս ծնանի:
Որդեակ իմ, մի՛ լինիր ստախօս,
զի ի՛ գողութիւն տանի ստութիւն.
Մի՛ արծաթասէր, մի՛ սնապարծ,
զի ամենայն այս ծնանի գողութիւնս:
Որդեակ իմ մի՛ լինիր քրքմնջող,
զի ի՛ հայհոյութիւն ածե.
Մի՛ յանդուգն, մի՛ չարակամ,
զի մայր է այս ամենայն հայհոյութեանց:

Ապա ձայն փոխելով կը կցէ. Այլ հեզ լեր, զի հեզք ժա-
ռանգեսցեն գերկիր, Լեր երկայնամիտ եւ ողորմած եւ անմեղ,
եւ հանդարտ եւ բարի, եւ երկխոյիս հանապազ գրանս զոր
լուար (կալ): Ապա կրկին երբայական բարոյախօս չափն առնելով
կը յարէ:

Մի' բարձրացուցես զքեզ,

եւ մի' տացես յանձն քո զօրութիւն,

Մի' կցեսցի անձն քո ընդ ամբարտաւանս,
այլ ընդ խոնարհս եւ ընդ հեզս գնացես:

Այնչափ կատարեալ երբայական տուն մ'է այս՝ զի նմանն
Առակաց Դրքին մէջ չգտնուիր: Դ զլ. Վարդապետարանիս՝ լի է
նոյն տուներով, մին միայն յիշեմք. 9. փակագծեալն յաւելուած
կը կարծեմք, զոր զուրս կը թողումք յընթերցման.

Մի' զանցանիցես գկարօտելով,

Այլ բաշխեսցես զամենայն եղբօր քում.

(եւ մի' անձին ինչ ասիցես լինել),

Զի թէ յանմահականին հաղորդ եք՝

Որչափ եւս 'ի մահականիս:

Գ եւ Դ զլուսններն բաց 'ի չափականէն նաեւ նմանաձայն
բառերով կ'ըսկսին կամ կը յանդին: Ինչպէս յայտնի է՝ նախկին
տանց սկզբնաբանն է Որդեակ իմ, որոց վեղերորդն Բառնարայ
թղթոյն մէջ չեմք կարդար. իսկ Առաք. Սահմանաց գրօղն (է
զլ.) բոլորովին ջնջած է. իսկ Առաքելոց Եկեղեց. Կանոնաց մէջ
ամենն ալ պահուած են. թէպէտ եւ տեղ տեղ երկարաբանու-
թեամբ: Համեմատեմք Վարդապետարանիս հատուածքն սորայոց
հետ.

Գ. 1 Որդեակ իմ, (իսխիր յամենայն չարէ եւ յամենայն
ստուերէ նորա), մի' լինիցիս. եւ այլն. Եկեղ. Կան.

4 տող. ամենայն չկայ. Եկեղ. Կան.

7 տող. Որդեակ բառն կը յաւելու. զի առջի 6 տողն եր-
կարած է յայժ. եւ զի 7 եւ 8 տողք այլոյ Առաքելոյ բերնէն
է, այսինքն Սիմէոնի. մինչ 5 եւ 6 Փիլիպպոսի, իսկ առաջինն
Անդրէի:

8 տող. Ամենայն չկայ:

11 տող. Վարդապետարանս ունի եւ մի' կամիցիս տեսա-
նել զայն. Եկեղ. Կանոնք զեռ եւս կը յաւելուն՝ եւ մի' լսել,
Երրորդ տունն Յակոբու կու տան Եկեղ. Կանոնք. իսկ չորրորդն՝
Նաթանայելի. նաեւ 5 եւ 6 ն. իսկ 7 ն Կեփասու (Պետրոս):

Յայտնի կ'երևի զրչին ուշագրութիւնն չափական գրութեամբն. իսկ Որդեակ իմ՝ Բարոյախօս տաղաչափութեան մէջ առատ է յերբայեցիս։ Ա. զլ. 4—6 մեր, մեզ եւայլն գործածութիւնն զիտմամբ է։

Ս. Կղեմայ Աղեքսանդրացւոյ Կոչումն ընծայութեան գրոց ետեւն տպուած քրիստոնէական երգն կը զնեմք աստ, որոյ համար բանիբուն Bullus կ'ըսէ՝ թէ կամ նախնական Եկեղեցւոյն մէջ գործածութեաներէն առնուած է եւ կամ անոնց նմանութեամբն չինուած։ Ինչպէս քիչ առաջ խօսեցանք՝ հին Քրիստոնեայք՝ նախնական Եկեղեցւոյ Մարգարէից ըսած երգերուն կը ջանային նմանցունել իրենցն. տես գրոցս զլ. ԻԴ։

Կանխեմք ըսել՝ զի Վարդապետարանիս եւ սոյն յաջորդելիք երգոյն մէջ մեծ խտիր կայ. ո՛ւր առաջնոյն երբայականութիւնն, որով առաքելական նորածին Եկեղեցին կը վարէր, եւ ո՛ւր երկրորդիս լեզուն. որ իրաւամբ քան զԱղեքսանդրացի Սուրբն չկրնար երէց լինել։

Ս. Վ. Ն.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ԵՌԱՆՆԵՍ Վ. ԱՐԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն. Տես քիւ 24 Զ. տարւոյ)

ԳԼՈՒԽ Թ

Օգոստինոսի վերջին տագնապը. — Բացարձակ տաքակուսանաց անդունդին խորը կ'ընկղմի. — Սրբուհի Մոնիգա օգնութեան կը կանչէ սուրբ Ամբրոսիոսը. — Ապահովագոյն եղանակաւ փրկելու համար իւր որդին՝ Մոնիգա կը կրկնապատկէ ջերմեռանդ աղօթքը:

384 — 386

Օգոստինոս Միլան հասածին պէս ճարտասանութեան դաստուռութիւնը կը սկսի մտաց այն վտանգալից տրամադրութեան մէջ զոր նախընթաց զլսուին մէջ յայտնեցինք. այսինքն ճշմարտութիւնն ամեն ուրեք եւ 'ի զուր վնասելէն ետեւ, համոզուած է որ ճշմարիտ իմաստութիւնն ամէն բանի վրայ տարակուսիլն է. այս է ստուգիւ անդունդին յետին յատակը, առաջիններէն շատ աւելի խոր, ահարկու, եւ ոչ սակաւ անյարմար իւր դեր 'ի վերոյ ձիրքերուն նկատմամբ. այսու ամենայնիւ այն խորին մթութեանց մէջ երկու տարի ամբողջ խարխալելէն ետքը, քրիստոնեայ դուրս պիտի ելլայ բարեբախտաբար, ապա թէ ոչ հոն պիտի անասնանար. Ուստի այնպիսի զարհուրելի վտանգի մը մէջ, Աստուած զՄոնիգա իւր որդւոյն քով կը կանչէ, որպէս զի օգնէ իրեն, եւ այն անդունդէն խալըսելով զանիկայ ուղիղ ճամբուն մէջ առաջնորդէ:

Բայց որչափ ալ ստիպողական է Սրբուհի Մոնիգայի ձեռնտուութիւնը այսպիսի դժուարին պարագայի մը մէջ, սակայն մօր մը օգնականութիւնը սոսկ բաւական չէ. որքան մաքրութեամբ, փափկութեամբ եւ արիութեամբ զարդարուած եւ ճո-

խացած ըլլայ մօր մը սիրտը, կը համարձակինք ըսելու որ զի
ըստ բաւականին արի կը սեպուի, եւ ոչ ըստ բաւականին մաքուր
այնպիսի անհնարին վտանգի մը մէջ, եւ որդիք մի միայն մայ-
րերու օգնականութեամբ կորսնցուցած ճշմարտութեան լոյսը
չեն կրնար ստանալ: Այս մեծ եւ աստուածային գործողութեան
համար, բարձրագոյն նուիրագործութեամբ, մեծագոյն եւ կեն-
սաստու արիութեամբ ղինուած հողիք հարկաւոր են: Այն որ
մայրն իւր արտասուօքը կը սկսի, քահանայն իւր իշխանու-
թեամբն եւ Յիսուսի Քրիստոսի անդին արեան զօրութեամբն
ի գլուխ կը հանէ. անգունդին մէջ գտնուող հողին որչափ
խորունկը ինկած ըլլայ, այնչափ Աստուած փափկասուն զթով
մը կ'ընտրէ քրիստոնեայ մայր մը, եւ առաքինազարդ քահա-
նայ մը, որպէս զի ի միասին կարենան կատարել այն գերադոյն
հողոյ ազատութիւնը:

Ահաւասիկ ասոր համար է որ Աստուած Օգոստինոսին
Սրբուհի Մոնիզայի պէս մայր մը շնորհեղէն ի դատ, սուրբ
Ամբրոսիոսի պէս քահանայ մ'ալ պատրաստած է:

Սա սուրբ եպիսկոպոսը թուի թէ ստեղծուած է մասնա-
ւորապէս մեր երիտասարդ պատանւոյն անձկութիւնները, տրի-
ստութիւնները, կրակոտ բնաւորութիւնը հասկնալու համար,
այնպիսի բնաւորութիւն մը՝ որ կամ պիտի ծաղկի, կամ պիտի
թոռմի, ընգունած ազդեցութեան եւ խնամոց համեմատ: Ամբ-
րոսիոս իւր երէտասարդութիւնը աշխարհքի մէջ՝ ամէն տեսակ
ուսմանց եւ զրազմանց ետեւէ ըլլալով անցուցած է. այս նը-
կատմամբ Օգոստինոսի հետ առաջին նմանութիւն մ'ունի:
Ճարտասանութեան վրայ մանաւանդ շատ աշխատած ըլլալով,
մատաղ հասակին մէջ ատենական վիճաբանութեանց համար
արդէն համբաւաւոր անուն մը ստացած էր. ահաւասիկ երկրորդ
նմանութիւն մը Օգոստինոսին հետ: Վերջապէս քրիստոնեայ
մօրմէ ծնած ըլլալով ինքն ալ անոր պէս մինչեւ իւր երեսուն
տարիքն երախայից դասուն մէջ մնացած էր. բայց Ամբրոսիոս
փութանք ըսելու, երախայութեանը ժամանակ Օգոստինոսին զի
տարակոյսներն, զի անկարգութիւններն եւ ոչ մօլորութիւններն
ունեցած էր: Եւ աս անյարմարութիւնը թերեւս պատշաճա-
գոյն պայման մը սեպուի իրարու հետ ունենալիք յարաբերու-
թեանց եւ սիրոյն, վասն զի յանցաւոր սրտի մը վրայ աւելի
գութ եւ խնամքով աշխատելու համար, հողոյ մը ցաւալի
անձկութիւններն ուժգնութեամբ եւ գորովով զգալու համար՝

մաքրութեան, լուսոյ եւ խաղաղութեան մէջ կեանքն անցուցած ըլլալը լաւագոյն է։ Ուստի մինչեւ երեսուն տարիքն յայս երկու անձանց կեանքը՝ յանցանքներէ 'ի զստ, նշանաւոր նըմանութիւններ ունեցած են։

Նոյն ատեններն անակնկալ զիպուած մը սուրբ Ամբրոսիոսին կենաց ընթացքը բոլորովին կը փոխէ։ Միլանու եպիսկոպոսութեան աթոռը պարապ մնացած ըլլալով, ժողովրդեան մէջ տեսակ մը հերձուած ծագած էր, եպիսկոպոսի մը ընտրութեան վրայ չէին կրնար համաձայնիլ, եւ դժտութիւնն այն աստիճան մեծ էր՝ որ չարագոյն հետեւութիւններ կը գուշակուէին։ Ամբրոսիոս նոյն ժամանակ Միլանու քաղաքապետն ըլլալով երկպառակութեան վերջ տալու նպատակաւ, եկեղեցի կը մտնայ, եւ ամբոյս ժողովրդեան համաձայնութիւն եւ միաբանութիւն կը քարոզէ։ մինչդեռ ինքը կը խօսէր, աղայ մը մէկէն կը սկսի բարձր ձայնով կանչել. «Ամբրոսիոսն եպիսկոպոս, Ամբրոսիոսն եպիսկոպոս»։ այն անմեղ մանկան ձայնն երկնային վճիռ մը համարելով, ամէնքը միաբերան զինքը կ'ընտրեն, եւ ասանկով Ամբրոսիոս Միլանու եպիսկոպոսական աթոռը կը նստի։ Բայց նոյն ատենն դեռ երախայ ըլլալով՝ կը մկրտուի։ եւ ութ օր ատանձնութեան մէջ աղօթելէ եւ արցունք թափելէն ետեւ Աստուծոյ առջին, քահանայ եւ անմիջապէս եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի 374 ին, Դեկտեմբեր ամսոյն եօթնին։ Ամբրոսիոս՝ ծաղկի մը նման որ արեւուն կենդանարար ջերմութեան կը սպասէ իւր անուշ բուրմունքները փռելու համար, ձեռնադրութեան օրհնութիւնը եւ չնորհքն ընդունելուն պէս՝ բոլորովին կը փթթի եւ հոգւոյն գեղեցիկ ձիւղերն երեւան կ'ելլան։ Մի եւ նոյն ժամանակ թէ՛ եպիսկոպոս եւ թէ՛ քաղաքապետ, հոգւոց եւ հասարակութեան խնամատու, ձայնը աշխարհքիս կը տրիէ։ Բոլոր ուժգնութեամբ կ'աշխատի տարածելու խաղաղութիւնը, ճանչցնելու իշխանաց պատուաւորութեան յարգը։ Թափել տալու մեղաւորաց աչքերէն զղջման արցունքներ, անվեհեր նամակներ կ'ուղղէ մեծ իշխանաց. աստուածանուէր կուսանաց քաղցրալուր երգեր կը շարադրէ։ մէկ խօսքով՝ ամէն վիճակի, ամէն վտանգներու եւ ամէն առաքինութեանց համար ստեղծուած է այն աստուածավայել եպիսկոպոսը, եւ Միլանու ժողովուրդն՝ այնպիսի անդուգական անձ մը հովիւ ունենալուն համար ինքզինքն իրաւամբ երջանիկ կը սեպէ։

Բայց այն բարի յատկութիւնները պատրաստութիւն մը կը

սեպուէին այն կրկին նշանաւոր գործողութեանց նկատմամբ, որոնց համար Ամբրոսիոս՝ սրբութեան մէջ օրէ օր առաջ դիմելով՝ կը պատրաստէր իւր հողին. թէպէտ եւ իրեն համար դեռ անձանօթ էին այն կրկին դիւցադնական գործողութիւնք, սակայն Աստուած նոյն նպատակին համար թերեւս կը հանէր զանիկայ մեծութեան եւ սրբութեան այն բարձր աստիճանը, եւ արժանի կը հանդիսացնէր զայն անմահ պսակով մը պսակուելու:

Ո՛վ չգիտէր այն անզուգական փառաւոր տեսարանը, յորում Ամբրոսիոս իւր աթոռանիստ եկեղեցւոյն մուտքը կ'արգիլէ Թէոդոս կայսեր, որն որ թաթխած էր իր ձեռքը Թեսալոնիկեցւոց արեան մէջ. եպիսկոպոսին այս նշանաւոր արիագործութեան դիմաց՝ ոչ սակաւ գովեստից արժանի է կայսեր վարմունքն ալ. յիշաւ՝ թէ մէկին եւ թէ մէկալին այնքան զարմանալի վարմունքը՝ բարձրագոյն արժանապատուութեան ակօս մը քացած ըլլալով դարուց մէջ, յաւիտեանս անջինջ պիտի մնայ:

Սակայն որչափ ալ մեծ եղաւ կայսեր վրայ սուրբ Ամբրոսիոսի խօսքին ազդեցութիւնը, ունի նաեւ ուրիշ խօսք մ'ալ շատ աւելի արդիւնաւոր Աստուծոյ փառաց նկատմամբ: Մըտնանք սուրբ եպիսկոպոսին պալատն այն երիտասարդ պատանւոյն հետ, եւ ուշ գնենք սուրբ Ամբրոսիոսին բերնէն ելած խօսքերուն. որովհետեւ այն խօսքերը պիտի տան աշխարհիս սուրբ Օգոստինոս մը, եւ Նկեղեցւոյ ամենահռչակաւոր վարդապետ մը:

(Շարայարեյի)

ՊԱՏԿԵՐ տասն է հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի :

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան :
Գաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
քղբատարի ծախսն ի միասին հաշուելով 50 « »

Խրաքանդիչը թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եւշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU **BADGUERE**

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N° 1